

Dagen då grädden kom på minuter

Berättelse

Det var år 1879 i Stockholm. I ett rum stod en grupp nyfikna människor. De hade kommit för att se en ny maskin. Mannen bakom maskinen hette Gustaf de Laval. Han var ingenjör och bara 34 år gammal.

På den tiden var det jobbigt att få grädde ur mjölken. Bönderna hällde upp mjölken i stora kärl och lät den stå. Sedan väntade de i många timmar, ibland ett helt dygn. Långsamt steg den feta grädden upp till ytan. Först då kunde man skumma av den.

Gustaf de Laval ville göra det här mycket snabbare. Tillsammans med sin partner Oscar Lamm hade han byggt en maskin. Maskinen liknade en trumma. Ett band och ett hjul drog runt den, så att den snurrade i hög fart.

Nu var det dags att visa den. Gustaf hällde mjölk i maskinen. Trumman snurrade fortare och fortare. Inne i trumman pressades den tunga mjölken utåt, medan den lätta grädden samlades i mitten. Efter en kort stund rann grädden ut genom ett rör, och mjölken rann ut genom ett annat. Allt skedde på några minuter i stället för på många timmar.

Folket i rummet blev förvånade. En tidning, Stockholms Dagblad, skrev om maskinen. Den nya separatorn kunde skilja över hundra liter mjölk på bara en timme. Det var början på något stort. Några år senare, 1883, startade Gustaf och Oscar ett företag. Det företaget finns kvar än idag och heter Alfa Laval.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
nyfiken	vill veta och se nya saker
en ingenjör	person som bygger maskiner och löser tekniska problem
ett dygn	en hel dag och natt, 24 timmar
skumma av	ta bort det översta lagret, till exempel grädden
en partner	en person man arbetar tillsammans med
en trumma	en rund behållare som kan snurra
pressa	trycka hårt
en separator	maskin som skiljer grädden från mjölken
skilja	Läraren kan inte skilja tvillingarna åt.
ett företag	en firma där man arbetar och säljer varor

Läsförståelsefrågor

1. Hur gammal var de Laval vid demonstrationen 1879?
 1. 24 år
 2. 34 år
 3. 45 år
2. Hur fick bönderna grädden förr i tiden?
 1. De lät mjölken stå i många timmar
 2. De snurrade mjölken för hand
 3. De kokade mjölken
3. Vad hände inne i trumman när den snurrade?
 1. Mjölken pressades utåt och grädden samlades i mitten
 2. Mjölken blev till smör
 3. Grädden försvann
4. Stämmer påståendena med texten? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. De Laval byggde maskinen tillsammans med Oscar Lamm.
 2. Demonstrationen hölls i Göteborg.
 3. Separatören kunde skilja över hundra liter mjölk på en timme.
5. Varför var den nya maskinen så viktig för bönderna? Skriv med egna ord. (öppen fråga)
6. Varför tror du att folket i rummet blev förvånade? (inferens)

Facit

1. 1. 34 år
2. 1. De lät mjölken stå i många timmar
3. 1. Mjölken pressades utåt och grädden samlades i mitten
4. 1. ja b) nej (demonstrationen hölls i Stockholm) c) ja
5. Exempel på svar: Maskinen skilde grädden från mjölken på några minuter i stället för många timmar, så arbetet gick mycket snabbare och blev lättare.
6. Exempel på svar: De hade aldrig sett en maskin göra ett långt arbete så snabbt, så det verkade nästan som ett trolleri.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten zoomar in ett enda ögonblick (den första demonstrationen 1879) och kompletterar biografien som tar upp hela livet och alla uppfinningar. Texten står i preteritum. Tema: hur en uppfinning gör arbete lättare. Bra för att öva preteritum och tidsord (förr, sedan, efter en stund).

Diskussionsfrågor

- Vilket arbete hemma tar lång tid? Önskar du att en maskin kunde göra det?
- De Laval ville göra ett tungt arbete snabbare. Vilken ny uppfinning skulle du vilja se?
- **Skriv (4 meningar):** Berätta om en gång då en maskin eller ett verktyg gjorde ett jobb mycket lättare för dig.

Källor och faktagranskning

- Gustaf de Laval - Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Gustaf_de_Laval
- C Gustaf P de Laval - Svenskt Biografiskt Lexikon: <https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Artikel/17423>
- Gustaf de Laval - The milk-cream separator - Tekniska museet: <https://www.tekniskamuseet.se/en/learn-more/swedish-inventors/gustaf-de-laval-milk-cream-separator/>
- Carl Gustaf Patrik de Laval - Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Carl-Gustaf-Patrik-de-Laval>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Karl (Carl) Gustaf Patrik de Laval föddes 9 maj 1845 i Orsa i Dalarna och dog 2 februari 1913 i Stockholm. Han utexaminerades som maskiningenjör vid Teknologiska institutet i Stockholm 1866 och tog doktorexamen vid Uppsala universitet 1872. Han utvecklade en mjölkseparator (patent 1878 tillsammans med Oscar Lamm) och var med och grundade AB Separator 1883 (senare Alfa Laval). Han patenterade en ångturbin 1883 och konstruerade omkring 1890 ett munstycke (de Laval-munstycke) som används i raketmotorer än idag. Han fick omkring 92 svenska patent och grundade ett trettiotal företag, varav många misslyckades, och hade stora ekonomiska problem. Osäkerheter: exakt antal patent och företag varierar mellan källor (ofta anges 92 patent och 37 företag). Fotot är daterat ungefär 1890-1895; fotografen är okänd.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.